

एम्नेस्टी इन्टरनेसनल सार्वजनिक वक्तव्य

२०७२ असोज ५ गते

नेपाल : नन्दप्रसाद अधिकारीको निधनको एक वर्ष, सशस्त्र द्वन्द्वकालमा भएको मानवअधिकार हननको घटनामा अभैसम्म पनि न्याय सुनिश्चित गरिएन

आफ्ना छोराको हत्याको घटनाको अनुसन्धान नगरिएकोमा विरोध जनाउँदै आमरण अनसनरत रहँदाको अवस्थामा निधन भएका नन्दप्रसाद अधिकारीको दुःखद मृत्युवरणको एक वर्ष बितिसक्दा पनि सशस्त्र द्वन्द्वकालका मानवअधिकार हननका घटनाका पीडित एवं वहाँहरूका परिवारलाई नेपाल राज्यले न्याय सुनिश्चित गरेन ।

आफ्ना छोरा कृष्णप्रसाद अधिकारीको वि.सं. २०६१ सालमा गरिएको हत्याको घटनामा न्याय प्राप्तिको लागि गरिएका प्रयासबाट वर्षौंसम्म परिणाम हासिल हुन नसकेपछि आमरण अनसनमा बस्नुभएका गोरखा जिल्लाका श्री अधिकारीको आमरण अनसन बस्नुभएको ३३३ औं दिनमा निधन भएको थियो । वहाँकी श्रीमती गंगामाया अधिकारी पनि संगै अनसनरत हुनुहुन्थ्यो र वहाँ हाल नाजुक स्वास्थ्य अवस्थामा रहनुभएको छ । अधिकारी दम्पतीलाई जस्तै नेपालमा वि.सं. २०६२ सम्मको सशस्त्र द्वन्द्वकालमा मानवअधिकार हननमा परेका अन्य हजारौं नागरिकहरूलाई पनि न्याय दिलाउने कार्य थालनी गरिएको छैन ।

द्वन्द्वका क्रममा भएका अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले अपराधका भनी किटान गरेका घटनाहरूको समयमै, विस्तृत र प्रभावकारी छानबीन गर्नमा आजका मितिसम्म पनि नेपालका राज्यसंयन्त्रहरू असफल रहेका छन् । हालसम्म एकजनालाई पनि अदालती अभियोजन गरी कारवाही गरिएको छैन । अझ उल्टै संसदबाट पारित भई २०७१ वैशाखबाट लागू भएको सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्तिहरूको छानबीन आयोग गठन सम्बन्धी ऐनमा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले अपराध किटान गरेका घटनाहरूमा समेत आममाफी सिफारिस गर्न सक्ने अधिकारको व्यवस्था गरियो, जसले दण्डहीनताको थप जोखिम बढाएको छ । ऐनमा आममाफीको प्रावधान राखिनुले अन्तर्राष्ट्रिय कानून एवं अन्तरिम संविधान २०६३ को विपरित हुने भनी २०७० पुसमा सर्वोच्च अदालतले गरेको फैसलालाई यस ऐनले लत्याएको छ । २०७१ फागुन १४ गते सर्वोच्च अदालतले सो ऐनमा भएको आममाफी सिफारिसको प्रावधान हटाउन र ऐन संशोधन गर्न आदेश दिएको थियो । त्यसका बावजुद ऐन संशोधनको लागि संसदबाट कुनै कुनै प्रक्रिया अघि बढाइएको छैन ।

नयाँ संविधान जारी भएको सातादिन भित्रको अन्तरालमा परेको नन्दप्रसाद अधिकारीको निधनको वार्षिकीले नेपालमा लामो समयदेखि जरा गाडेर बसेको दण्डहीनता अन्त्यको आवश्यकताको एउटा महत्वपूर्ण सन्देश पनि दिएको छ ।

तसर्थ, द्वन्द्वकालमा भएका मानवअधिकार हननका घटनाहरूमा न्याय सुनिश्चितताका निम्ति नेपाल सरकारले निम्न लिखित लगायत अन्य उपायहरू अविलम्ब अपनाउनु पर्दछ :

- अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले अपराध किटान गरेका विगत र वर्तमानमा भएका सबै घटनाहरूको छानबीन गर्ने र पर्याप्त आधारहरू पाइएमा त्यस्ता घटनाका आरोपीहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम हुने गरी सक्षम, स्वतन्त्र र निष्पक्ष नागरिक अदालतमा अभियोजन गर्ने,
- पीडितहरूलाई पूर्ण र प्रभावकारी परिपूरण लगायत अदालत मार्फत् न्यायमा पहुँच हुने कुरा सुनिश्चित गर्ने
- बेपत्ता व्यक्तिहरूको छानबीन आयोग र सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग सम्बन्धी ऐन २०७१ लाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम हुने गरी संशोधन गर्ने, जसमा उजुरीका लागि तोकिएको हदम्याद हटाउने, साक्षी संरक्षणको सुनिश्चितता गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले अपराध भनी किटान गरेका कृत्य गर्ने व्यक्तिलाई समेत आममाफीको सिफारिस गर्न सक्ने अधिकार हटाउने,
- बलपूर्वक बेपत्ताबाट सबै व्यक्तिलाई संरक्षण गर्नका लागि बनेको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिमा कुनै रिजर्भेसन नराखी तत्काल अनुमोदन गर्ने र बलपूर्वक बेपत्तासम्बन्धी समिति समक्ष पीडित वा पीडितको तर्फबाट कसैले वा अन्य राज्य पक्षले कुनै उजुरी/सूचनाहरू प्रेषित गरेमा समितिले त्यस्ता उजुरी ग्रहण गर्न सक्ने अधिकारलाई मान्यता प्रदान गर्ने,
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय शान्तिकार्य सम्बन्धी मिसनमा सहभागी हुन जाने लगायतका नेपाली सेनाका अधिकारीहरू विगतमा गम्भीर मानवअधिकार हननका घटनामा जिम्मेवार भए नभएको कुरा छुट्ट्याउन भेटिग प्रक्रियाको विकास गर्ने,
- अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले अपराध किटान गरेका घटनाहरूमा दण्डहीनता नदोहोरीयोस् भन्ने सुनिश्चितताका खातिर अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अविलम्ब अनुमोदन गर्ने ।